

Republica Moldova

CURTEA CONSTITUȚIONALĂ

DECIZIE

DE INADMISIBILITATE

a sesizării nr. 230g/2023

privind excepția de neconstituționalitate
a articolului 244 alin. (7) din Codul de executare

*(neaplicarea măsurii de stimulare condamnatului în privința căruia
există o sancțiune disciplinară nestinsă)*

CHIȘINĂU

5 martie 2024

Curtea Constituțională, judecând în componența:

dnei Domnica MANOLE, *Președinte*,
dnei Viorica PUICA,
dlui Nicolae ROȘCA,
dnei Liuba ȘOVA,
dlui Serghei ȚURCAN,
dlui Vladimir ȚURCAN, *judecători*,
cu participarea dnei Sorina Munteanu, *asistent judiciar*,

Având în vedere sesizarea înregistrată la 25 octombrie 2023,
Examinând admisibilitatea sesizării menționate,
Având în vedere actele și lucrările dosarului,
Deliberând la 5 martie 2024, în camera de consiliu,

Pronunță următoarea decizie:

PROCEDURA

1. La originea cauzei se află sesizarea privind excepția de neconstituționalitate a prevederilor articolului 244 alin. (7) din Codul de executare, ridicată de dna avocat Aliona Dragomir, în interesele dlui Denis Russu, în dosarul nr. 21ji-126/2023, pendinte la Judecătoria Orhei, sediul Rezina.

2. Sesizarea a fost trimisă la Curtea Constituțională de judecătorul cazului, dl Ivan Parii, de la Judecătoria Orhei, sediul Rezina, pe baza articolului 135 alin. (1) literele a) și g) din Constituție.

ÎN FAPT

A. Circumstanțele litigiului principal

3. Pe rolul Judecătoriei Orhei, sediul Rezina, se află acțiunea formulată de dl Denis Russu, deținut în Penitenciarul nr. 17 din orașul Rezina, cu privire la refuzul administrației penitenciarului de a-i aplica măsura de stimulare pentru că sancțiunea disciplinară aplicată anterior nu a fost stinsă.

4. În cadrul ședinței de judecată din 2 octombrie 2023, dna avocat Aliona Dragomir a ridicat excepția de neconstituționalitate a prevederilor articolului 244 alin. (7) din Codul de executare.

5. Printr-o încheiere din 19 octombrie 2023, judecătorul de instrucție a admis ridicarea excepției de neconstituționalitate și a trimis sesizarea la Curtea Constituțională, în vederea soluționării acesteia.

B. Legislația pertinentă

6. Prevederile relevante ale Constituției sunt următoarele:

Articolul 20
Accesul liber la justiție

„(1) Orice persoană are dreptul la satisfacție efectivă din partea instanțelor judecătorești competente împotriva actelor care violează drepturile, libertățile și interesele sale legitime.

(2) Nici o lege nu poate îngreuna accesul la justiție.”

Articolul 23

Dreptul fiecărui om de a-și cunoaște drepturile și îndatoririle

„[...]”

(2) Statul asigură dreptul fiecărui om de a-și cunoaște drepturile și îndatoririle. În acest scop statul publică și face accesibile toate legile și alte acte normative.”

Articolul 54

Restrângerea exercițiului unor drepturi sau al unor libertăți

„(1) În Republica Moldova nu pot fi adoptate legi care ar suprima sau ar diminua drepturile și libertățile fundamentale ale omului și cetățeanului.

(2) Exercițiul drepturilor și libertăților nu poate fi supus altor restrângeri decât celor prevăzute de lege, care corespund normelor unanim recunoscute ale dreptului internațional și sunt necesare în interesele securității naționale, integrității teritoriale, bunăstării economice a țării, ordinii publice, în scopul prevenirii tulburărilor în masă și infracțiunilor, protejării drepturilor, libertăților și demnității altor persoane, împiedicării divulgării informațiilor confidențiale sau garantării autorității și imparțialității justiției.

(3) Prevederile alineatului (2) nu admit restrângerea drepturilor proclamate în articolele 20-24.

(4) Restrângerea trebuie să fie proporțională cu situația care a determinat-o și nu poate atinge existența dreptului sau a libertății.”

7. Prevederile relevante ale Codului de executare, adoptat prin Legea nr. 443 din 24 decembrie 2004, sunt următoarele:

Articolul 243

Măsurile de stimulare aplicate condamnaților

„(1) Condamnatului care are o conduită regulamentară, care participă și dă dovadă de stăruință în muncă sau este implicat în activități educative, culturale, de consiliere psihologică și asistență socială, de instruire școlară și formare profesională îi pot fi aplicate următoarele măsuri de stimulare:

a) ridicarea înainte de termen a unei sancțiuni disciplinare;

b) mențiuni;

[...]”

Articolul 244

Procedura aplicării măsurilor de stimulare

„[...]”

(2) Măsurile de stimulare se aplică de către șeful penitenciarului.

[...]”

(5) Condamnatului i se poate stinge înainte de termen câte o singură sancțiune disciplinară aplicată anterior. Stingerea sancțiunilor disciplinare înainte de termen are loc în ordinea cronologică aplicării lor.

(6) Ridicarea unei sancțiuni disciplinare, în calitate de măsură de stimulare, se aplică condamnatilor care întrunesc cerințele art.243 alin.(1) din prezentul cod.

(7) Condamnatul sancționat disciplinar nu poate beneficia de o altă măsură de stimulare înaintea celei de ridicare a sancțiunii disciplinare.

[...].”

Articolul 246¹

Individualizarea răspunderii disciplinare

„(1) La stabilirea sancțiunii disciplinare se ține cont de caracterul, gravitatea și motivul abaterii disciplinare, de persoana condamnatului, comportamentul lui înainte și după săvârșirea abaterii disciplinare și atitudinea în timpul procedurii disciplinare, de influența sancțiunii disciplinare aplicate asupra corectării și reeducării condamnatului, în scopul respectării regulilor stabilite privind executarea pedepsei și în vederea asigurării securității colective și individuale.

(2) O sancțiune disciplinară mai aspră, din cele prevăzute pentru săvârșirea abaterii disciplinare, se stabilește în cazul în care sancțiunea mai blândă, din numărul celor menționate, nu va asigura atingerea scopului sancțiunii disciplinare.

[...].”

Articolul 247

Modul de aplicare și de executare a sancțiunilor disciplinare

„(1) Sancțiunile disciplinare se exprimă în scris.

(2) Sancțiunile disciplinare se aplică de către șeful penitenciarului.

(3) Aplicarea mai multor sancțiuni disciplinare pentru o singură încălcare disciplinară nu se admite.

(5) Condamnatul este informat, contra semnătură, despre încălcarea care i se incumbă și are dreptul de a da explicații în apărarea sa.

[...]

(8) Dacă sancțiunea disciplinară nu a fost aplicată în termenul stabilit sau în cel suplimentar, condamnatul se consideră absolvit de pedeapsă.

(9) Decizia privind aplicarea sancțiunii disciplinare se aduce la cunoștință condamnatului, contra semnătură.

[...].”

Articolul 248

Stingerea sancțiunilor disciplinare

„(1) Sancțiunile disciplinare se sting dacă în decursul unui an de la data executării ultimei sancțiuni disciplinare condamnatului nu i se aplică o nouă sancțiune, condamnatul fiind considerat nesancționat.

[...]

(3) Sancțiunea disciplinară stinsă nu produce efecte juridice pentru condamnat.”

Articolul 248¹

Plîngerea împotriva deciziei cu privire la aplicarea sancțiunii disciplinare

„(1) Împotriva deciziei șefului penitenciarului prin care a fost aplicată o sancțiune disciplinară, persoana condamnată, prin intermediul administrației instituției penitenciare, poate face plîngere la judecătorul de instrucție în termen de 3 zile lucrătoare de la comunicarea deciziei.

(2) Plîngerea împotriva deciziei privind aplicarea sancțiunii disciplinare se examinează în conformitate cu prevederile art. 471 alin.(3) și art.473¹ din Codul de procedură penală. Plîngerea depusă nu suspendă executarea sancțiunii disciplinare, cu excepția izolării disciplinare.”

8. Prevederile relevante ale Hotărârii Guvernului nr. 583 din 26 mai 2006 cu privire la aprobarea Statutului executării pedepsei de către condamnați, sunt următoarele:

Secțiunea a 52-a

Măsurile de stimulare și sancțiunile disciplinare aplicate deținuților

„585. Șeful penitenciarului sau persoana care asigură interimatul funcției pot aplica față de deținuți, în funcție de comportamentul acestora în penitenciare, măsuri de stimulare și sancțiuni disciplinare.

[...]

601. Sancțiunile disciplinare pot fi stinse sau anulate:

a) stinse:

dacă în decursul unui an de la data executării ultimei sancțiuni disciplinare nu a fost aplicată o nouă sancțiune;

înainte de termen, dar nu mai devreme de 6 luni din data sancționării, doar în calitate de măsură de stimulare. Stingerea sancțiunii disciplinare în calitate de măsură de stimulare, pentru cazurile în care deținutul are mai multe sancțiuni nestinse, se efectuează în ordinea aplicării lor;

b) anulate:

prin hotărîrea definitivă a instanței de judecată;

prin decizia directorului Administrației Naționale a Penitenciarelor;

prin încheierea judecătorului de instrucție; [...]

606. Anularea sancțiunii disciplinare produce efecte și pentru trecut din momentul aplicării sancțiunii date, în cazul anulării sancțiunii, deținutul se consideră ca nefiind sancționat.

607. Decizia privind aplicarea sancțiunii disciplinare poate fi contestată în instanța de judecată, în cazurile și în condițiile prevăzute de Codul de procedură penală.

[...]

ÎN DREPT

A. Argumentele autorului excepției de neconstituționalitate

9. Autorul sesizării susține că norma contestată îi acordă administrației instituției penitenciare marja discreționară nelimitată de a aplica o sancțiune disciplinară sau o măsură de stimulare. Autorul afirmă că în cazul în care administrația penitenciarului va aplica sancțiuni succesive, condamnatul este privat de dreptul la măsurile de stimulare pentru comportament regulamentar și pentru participarea la diferite activități în cadrul instituției penitenciare. În opinia autorului, norma contestată împiedică aplicarea rațională a mijloacelor de corectare a condamnaților și respectarea legii în viitor de către aceștia.

10. Autorul consideră că perioada de un an după care sancțiunile aplicate se consideră a fi stinse este prea îndelungată. În cazul refuzului administrației penitenciarului de a ridica înainte de termen (după 6 luni) sancțiunea aplicată anterior în calitate de măsură de stimulare, condamnatul nu poate beneficia de o altă măsură de stimulare decât la un an de la data ultimei sancțiuni disciplinare. Mai mult, în cazul contestării sancțiunii disciplinare, perioada de examinare în instanță poate depăși un an, cum este cazul său. Sub acest aspect, autorul consideră că se încalcă dreptul la prezumția nevinovăției deținutului pentru că, deși a fost depusă o plângere împotriva deciziei cu privire la aplicarea sancțiunii disciplinare la judecătorul de instrucție, mențiunea despre aplicarea sancțiunii a fost deja introdusă în Programul individual de executare a pedepsei al deținutului în cauză și în Registrul persoanelor reținute, arestate și condamnate.

11. În concluzie, autorul excepției susține că articolul 244 alin. (7) din Codul de executare este contrar articolelor 16, 20, 21, 23, 26, 53 și 54 din Constituție.

B. Aprecierea Curții

12. Examinând admisibilitatea sesizării privind excepția de neconstituționalitate, Curtea constată următoarele.

13. În conformitate cu articolul 135 alin. (1) lit. a) din Constituție, controlul constituționalității legilor, în prezenta cauză a unor prevederi din Codul de executare, ține de competența Curții Constituționale.

14. Sesizarea privind excepția de neconstituționalitate a fost ridicată de avocatul unei părți în proces. Astfel, Curtea constată că sesizarea este formulată de subiectul căruia i s-a conferit acest drept pe baza articolului 135 alin. (1) literele a) și g) din Constituție, așa cum a fost interpretat acesta prin Hotărârea Curții Constituționale nr. 2 din 9 februarie 2016.

15. Obiectul excepției de neconstituționalitate îl reprezintă articolul 244 alin. (7) din Codul de executare, care stabilește că condamnatul sancționat disciplinar nu poate beneficia de o altă măsură de stimulare înaintea celei de ridicare a sancțiunii disciplinare. Curtea constată că această prevedere nu a făcut anterior obiect al controlului de constituționalitate.

16. Excepția de neconstituționalitate a fost ridicată în cadrul examinării de către instanța de judecată a plângerii autorului sesizării privind refuzul

administrației penitenciarului de a-i aplica o măsură de stimulare. Prin urmare, Curtea admite că norma contestată ar putea fi aplicată la soluționarea cauzei.

17. Curtea notează că o altă condiție obligatorie pentru ca excepția de neconstituționalitate să poată fi examinată în fond este incidența unui drept fundamental invocat de autor. Astfel, Curtea va examina dacă problema de drept ridicată de autorul sesizării face incidente dispozițiile constituționale invocate (a se vedea DCC nr. 159 din 24 noiembrie 2022, § 42).

18. Autorul sesizării a susținut că norma contestată este contrară articolelor 16 (*egalitatea*), 20 (*accesul liber la justiție*), 21 (*prezumția nevinovăției*), 23 (*calitatea legilor*) 26 (*dreptul la apărare*), 53 (*dreptul persoanei vătămate de o autoritate publică*) și 54 (*restrângerea exercițiului unor drepturi sau al unor libertăți*) din Constituție.

19. Referitor la articolele 23 și 54 din Constituție, Curtea reiterează că acestea nu au o aplicare de sine stătătoare, ci numai în coroborare cu un drept fundamental, care trebuie să fie aplicabil (a se vedea DCC nr. 169 din 6 decembrie 2022, § 25).

20. De asemenea, Curtea reiterează că dispozițiile constituționale ale articolului 16 devin incidente atunci când se demonstrează existența unui tratament diferențiat în privința exercițiului unui drept garantat de Constituție (a se vedea DCC nr. 148 din 28 septembrie 2021, § 25). În acest context, Curtea reține că autorul nu a motivat un tratament diferențiat al condamnaților din perspectiva interzicerii aplicării măsurii de stimulare în perioada acțiunii unei sancțiuni disciplinare.

21. Cu privire la incidența articolelor 26 și 53 din Constituție, Curtea constată că autorul sesizării s-a limitat doar la simpla enumerare a acestora, fără să aducă vreun argument. Din aceste considerente, Curtea reiterează că dacă ar proceda la examinarea fondului sesizărilor formulate de o asemenea manieră, s-ar substitui autorilor lor în invocarea argumentelor de neconstituționalitate, fapt care ar echivala cu un control din oficiu (a se vedea HCC nr. 12 din 6 aprilie 2021, § 32; DCC nr. 42 din 31 martie 2022, § 22).

22. Cu referire la articolul 21 din Constituție, Curtea menționează că nu poate reține argumentul acestuia în legătură cu pretinsa încălcare a prezumției nevinovăției (a se vedea § 10 *supra*). Curtea notează că procedurile privind sistemul penitenciar ca atare nu intră, în principiu, în sfera laturii penale a articolului 6 din Convenție (*Boulois v. Luxemburg* [MC], 3 aprilie 2012, § 85). Astfel, aplicarea unor sancțiuni disciplinare deținuților nu are legătură cu temeinicia unei acuzații în materie penală iar accesul la o instanță pentru contestarea unei astfel de măsuri și restricțiile care ar putea-o însoți trebuie analizate din perspectiva aspectului civil al art. 6 § 1 din Convenție (a se vedea *Enea v. Italia* [MC], 17 septembrie 2009, § 98). Prin urmare, principiul prezumției nevinovăției garantat de articolul 21 din Constituție nu interferează cu prevederile contestate.

23. Curtea notează că modul de aplicare al sancțiunilor disciplinare în privința condamnaților poate ridica o problemă din perspectiva articolului 6 (sub aspectul civil) al Convenției Europene a Drepturilor Omului, care este corespondentul articolului 20 din Constituție invocat de autorul sesizării. În cauza *Enea v. Italia*, [MC], 2009, § 106, Curtea a considerat că orice restricție care afectează drepturile civile ale unui deținut trebuie

să poată fi contestată în fața instanțelor naționale atât din perspectiva naturii restricției (interdicția de a primi vizite a membrilor familiei, monitorizarea continuă a corespondenței și a apelurilor telefonice ș.a.), cât și a consecințelor posibile (dificultatea în menținerea legăturilor de familie, excluderea de la exercițiile în aer liber ș.a.). Doar prin intermediul exercitării unor căi de atac este posibilă păstrarea unui echilibru între restricțiile existente în instituțiile penitenciare și protecția drepturilor deținuților (a se vedea *Stegarescu și Bahrin v. Portugalia*, 6 aprilie 2010, §§ 35-39, și *Boulois v. Luxemburg* [MC], 2012, §§ 90-105).

24. Recomandarea Comitetului de Miniștri referitoare la regulile penitenciare europene REC (2006)¹ prevede că procedurile disciplinare vor constitui mecanisme de ultim resort și doar comportamentul care constituie o amenințare pentru ordine, siguranță și securitate poate fi definit ca abatere disciplinară (pct. 56-57). Recomandarea prevede că legislația națională va stabili: acțiunile sau inacțiunile deținuților care constituie abateri disciplinare; procedurile care trebuie urmate în domeniul disciplinar; tipul și durata sancțiunilor care pot fi impuse; autoritatea competentă care poate impune sancțiuni și instanța la care deținutul poate formula un recurs pentru a contesta sancțiunea aplicată. De asemenea, Regula nr. 41 din Ansamblul de Reguli Minime ale Națiunilor Unite pentru tratamentul deținuților (Regulile Nelson Mandela), stabilește că deținuții trebuie să aibă posibilitatea de a obține controlul judiciar și, eventual, revizuirea sancțiunilor disciplinare aplicate în privința lor².

25. Ținând cont de cele menționate mai sus, precum și din analiza dispozițiilor legale relevante, Curtea nu a identificat o obligație a autorităților din instituțiile penitenciare să aplice măsuri de stimulare. Articolul 243 alin. (1) din Codul de executare prevede că condamnatului care are o conduită regulamentară, care participă și dă dovadă de eforturi în muncă sau este implicat în activități educative, culturale, de consiliere psihologică și asistență socială, de instruire școlară și formare profesională îi pot fi aplicate măsuri de stimulare.

26. Prin urmare, Curtea nu poate reține criticile autorului referitoare la marja discreționară largă oferită organului competent să aplice măsurile de stimulare și/sau sancțiunile disciplinare stabilite în Codul de executare. Curtea notează că, ulterior aplicării sancțiunilor disciplinare (a se vedea art. 245-248 din Cod), condamnatul poate depune o plângere la judecătorul de instrucție referitor la încălcarea drepturilor și intereselor legitime prin actele organului care pune în executare hotărârea judecătorească de condamnare privativă de libertate (a se vedea articolul 473¹ din Codul de procedură penală și articolul 248¹ alin. (1) din Codul de executare). În sensul dat, autorul sesizării a făcut uz de acest drept. Argumentul că termenul rezonabil de examinare a plângerii în instanța de judecată ar putea fi încălcat, timp în care sancțiunea disciplinară contestată ar putea expira, nu poate fi privit ca o critică de neconstituționalitate. În acest context, Curtea notează că dreptul acordat condamnaților de a solicita aplicarea

¹ <https://rm.coe.int/16804c8d9a>

² https://www.unodc.org/documents/justice-and-prison-reform/Nelson_Mandela_Rules-E-book.pdf

unei măsuri de stimulare pentru comportamentul pozitiv manifestat pe durata detenției nu este un drept prevăzut de Constituție.

27. Pe baza celor menționate mai sus, pentru că nu a fost demonstrată o ingerință într-un drept fundamental, Curtea constată că sesizarea în cauză privind excepția de neconstituționalitate este inadmisibilă și nu poate fi acceptată pentru examinare în fond.

Din aceste motive, pe baza articolelor 135 alin. (1) literele a) și g), 140 alin. (2) din Constituție, 26 alin. (1) din Legea cu privire la Curtea Constituțională, 61 alin. (3) și 64 din Codul jurisdicției constituționale, Curtea Constituțională

DECIDE:

1. *Se declară inadmisibilă* sesizarea privind excepția de neconstituționalitate a prevederilor articolului 244 alin. (7) din Codul de executare, ridicată de dna avocat Aliona Dragomir, în interesele dlui Denis Russu, în dosarul nr. 21ji-126/2023, pendinte la Judecătoria Orhei, sediul Rezina.

2. Prezenta decizie este definitivă, nu poate fi supusă niciunei căi de atac, intră în vigoare la data adoptării și se publică în Monitorul Oficial al Republicii Moldova.

Președinte

Domnica MANOLE

*Chișinău, 5 martie 2024
DCC nr. 6
Dosarul nr. 230g/2023*